

ТЕМА 3. ФІНАНСИ І СТАТИСТИКА В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Питання:

- ✓ *концепція туристичної статистики як галузі науки і як сфери практики;*
- ✓ *предмет, методи і завдання туристичної статистики;*
- ✓ *історія статистики туризму;*
- ✓ *розвиток статистики туризму.*

Статистика туризму є важливою галуззю статистичної науки. Вона розробляє систему методів збору, обробки та аналізу чисельної інформації, що характеризує стан і розвиток туризму. Статистика туризму також є галуззю практики для урядових відділів статистики та інших організацій для збору та узагальнення цифрової інформації про розвиток туризму та процесів, у першу чергу для оцінки реального внеску туризму в економіку країни.

Статистика туризму забезпечує систематичний кількісний опис всіх основних аспектів туризму в економіці в цілому. Існує тісний зв'язок і взаємозалежність між туристичною статистикою як галузі науки і як практикою. У бухгалтерській та статистичній роботі застосовується науково-методичний прийом туристичної статистики.

У свою чергу, туристична статистика як сфера науки, використовуючи ці практики, узагальнює накопичений досвід, залучає нові ідеї та позиції, покращує методи статистичного дослідження сектора туризму.

Штучний поділ туристичної статистики як наукової дисципліни і як сфери

практики не має сенсу. Статистика туризму може розвиватися тільки в єдності і взаємозв'язку двох форм її існування. Статистика туризму спрямована на проведення статистичних опитувань туристичних ринків різного рівня – від місцевих до глобальних, а також виявлення різних характеристик туризму в їх стосунках, аналізу самого туриста і накопичення цифрової інформації.

Вона служить для розвитку показників, пов'язаних із туризмом, з урахуванням розрахунків та складання рахунків в національній системі обліку. Статистика туризму накопичує і надає дані для відповіді на багато важливих питань. Наприклад, яка ситуація туристичного ринку, якому віддають перевагу туристи, в яких видах туризму спостерігається зростання, наскільки добре використовуються туристичні ресурси, що є темпами зростання зайнятості в туристичній індустрії, який вплив туризму на національну економіку тощо.

Відповіді на ці та інші питання мають велике значення для створення сучасного високоефективного і конкурентоспроможного туристичного комплексу. Статистика туризму представляє собою самостійну наукову дисципліну. Вивчаючи з кількісного боку економічні процеси і явища, статистика туризму має на меті розкрити їх внутрішні особливості та властивості, виявити і кількісно виразити властиві їм закономірності й тенденції розвитку.

Ці кількісні вимірювання неможливі без знань якісної сторони, що базуються на положеннях економічної теорії та прикладних розділах економічної науки, зокрема на економіці туризму.

В свою чергу статистика туризму, що володіє сукупністю спеціальних цифрових відомостей, здатна обґрунтувати і довести висунуті припущення, перевірити

теоретичні гіпотези, скорегувати існуючі оцінки та увести сферу туризму в повному обсязі накопичених знань.

Майже 400 років тому видатний економіст, один з основоположників класичної політичної економії в Англії Вільям Петті (17 ст.) зробив припущення про зміну пропорцій між сферами матеріального і нематеріального виробництва на користь останнього. Найбільш відомий завдяки своїм економічним теоріям та методам політичної арифметики, яка сформувала підґрунтя економіки та демографії, була, за словами Йозефа Шумпетера прообразом економетрики, оскільки запроваджувала застосування статистики для державного керування.

В сучасній світовій економіці прискорене зростання сфери послуг є характерною структурною зміною.

Великий внесок у цю динаміку здійснює сфера туризму. Згідно з результатами статистичних досліджень, за період з 1950 по 2012 р.р., число міжнародних туристичних прибуттів у світі зросло в 41,4 рази, а обсяг надходжень від міжнародного туризму збільшився в 512 разів.

Сфера туризму, виражена мовою статистики, тобто представлена у вигляді кількісних статистичних показників, знаходить більшу визначеність і вагомість.

Інший приклад стосується нещодавно сформульованої в економіці туризму гіпотезі про насичення глобального ринку подорожей, входження світового туризму в фазу зрілості в його життєвому циклі і, як наслідок, уповільнення темпів зростання.

Дослідження статистичними методами не тільки підтвердили висунуту гіпотезу, а й дозволили зробити деякі уточнення, а саме: визначити точку насичення ринку, тобто верхню межу зростання доходів від міжнародного туризму в світі, рік, коли

почалося уповільнення зростання, часовий інтервал, протягом якого зростання повністю припиниться.

Однак не всі постулати, висунуті в економіці туризму, підкріплюються статистичними дослідженнями, деякі з них можуть бути спростовані.

Таким чином, характер взаємовідносин статистики туризму з економікою туризму не настільки прямолінійний, його не слід спрощувати. Розуміння цих відносин важливо для більш точного визначення об'єкта, предмета і методології статистики туризму.

Історія статистики туризму

Історія становлення сучасної статистики туризму нерозривно пов'язана з розвитком статистичної науки в цілому, а також з історією досліджуваного предмета – туризму.

Зважаючи на виконувані статистикою функції та методи їх реалізації в історії статистики, прийнято виділяти такі ***чотири періоди***, як:

1. \approx 3000 р. до н.е. – середина XVII ст.;
2. 1654-1746 р.р.,
3. 1747-1899 р.р.,
4. 1900 г. – теперішній час.

Глибокі зміни відбулися в статистиці на третьому етапі, коли виникла теорія статистичної науки і був закладений фундамент для її стану і вдосконалення в наші дні.

У цей період фактично була створена і обґрунтована теорія статистичного спостереження, сформульовані основи теорії статистичного висновку, розроблена

система показників і статистичних моделей для опису макроекономічних процесів.

У 1876 році вже з'явилися всі інструменти, які використовуються сьогодні в статистичному спостереженні та аналізі, – від планування й організації спостереження до інтерпретації його результатів.

Статистика стала здатна виконувати не тільки облікову або описову функцію, а й також аналітичну і синтетичну.

Завдяки науковим працям і практичній діяльності «засновника сучасної статистики» Адольфа Кетле, в ХІХ ст. значно підвищився громадський інтерес до статистичних робіт, зросла кількість статистичних публікацій, більш досконалою стала організація статистики. Науковець узагальнював різноманітні цифри, що стосувалися населення, клімату, торгівлі, бідності, освіти, злочинності та ін.

Праця пана Кетле «Про людину і розвиток її здібностей, або Досвід соціальної фізики» (1835) допомогла соціологам перейти від умоглядного виведення нічим неперевіраних «законів історії» до індуктивно виводимих, статично розраховуваних соціальних закономірностей.

Саме з цієї роботи і починається соціологія (в термінології Кетле «соціальна фізика»), як чітка, емпірично обґрунтована наука.

Окрім відкриття статистичних закономірностей, концепції середніх величин, поняття соціального закону, пан Кетле визначив методологічні правила формулювання анкетних запитань. Він рекомендував ставити тільки такі запитання, які необхідні, і на які можна отримати відповіді, тобто, запитання, що не викликають підозри, однаково зрозумілі всій сукупності опитуваних.

До статистики, як позитивної науки і як мистецтва прийшло суспільне визнання.

Вона зайняла провідне місце в розвитку людського знання. Все це послужило поштовхом до виникнення статистики туризму.

Зародження статистики туризму.

Наприкінці XIX ст. в АДРТрії організовуються перші статистичні спостереження у сфері туризму. Ще раніше, в 1852 р., в Швейцарії піднімалося питання про створення офіційної статистики туризму.

На рубежі XIX-XX ст. з'являються перші ґрунтовні дослідження на туристичну тематику, зокрема аДРТрійського вченого Енгельмана, з широким використанням в науковому аналізі статистичної інформації про туризм.

Особливу роль на етапі зародження статистики туризму відіграли АДРТрія і Швейцарія, що є цілком закономірним. Ці країни відрізнялися масштабами туристичного руху і високим ступенем «відчутності» туризму в їх соціально-економічній структурі. В той час АДРТрія і Швейцарія лідирували за кількістю міжнародних туристичних прибуттів.

Швейцарія, наприклад, переживала туристичний бум на хвилі популярності сходжень в Альпах серед переважно англійців.

У 1857 році в Лондоні був заснований Альпійський клуб, а слідом за ним: аДРТрійський, німецький і швейцарський клуби, які об'єднували любителів подорожей і альпінізму.

Крім того, користувалися попитом поїздки на гірськокліматичні курорти, зокрема Давос, у осіб, які потребували лікування, особливо страждали таким поширеним тоді захворюванням, як туберкульоз, а також тури для відпочинку до Швейцарії, організовані англійською туристичною фірмою Т. Кука.

У статистичному «Довіднику народного господарства Швейцарії» за 1905 р. було подано визначення туризму як «феномена новітнього часу, який виник внаслідок посилення потреби у відновленні сил і зміні клімату, пробудженні естетичного інтересу до творів мистецтва і природним ландшафтам, прагнення до спілкування з природою». Це визначення вказувало на зростаюче значення туризму в суспільстві і спробу окреслити його межі з метою статистичного вимірювання.

Підйом туристичного руху послужив важливою передумовою накопичення і систематизації статистичної інформації про туризм і виникнення статистики туризму.

Регулярний облік туристичних потоків в країнах Європи почався з кінця 1920-х р.р. XX ст.

У 1929 році АДРТрію відвідали 2 млн. туристів, Швейцарію – 1,5 млн., Італію – понад 1 млн. осіб.

Щоправда, офіційна статистика туризму, отримавши потужний поштовх до «самовизначення», ще остаточно не виділилася.

Часто збір і обробка статистичних відомостей про туристів здійснювалися в більш загальних цілях – в інтересах національної безпеки, контролю над міграційними процесами та дотримання податкового законодавства.

У таких випадках власне туристичні цілі відходили на задній план. Туристи враховувалися поряд з іншими подорожуючими особами і не виділялися як особлива категорія.

Крім того, статистичний облік охоплював лише іноземних туристів і не поширювався на внутрішній туризм.

Тим часом, саме на рубежі XIX-XX ст. в результаті індустріалізації суспільства в

самих широких верствах населення виникла потреба в рекреаційному туризмі.

Поряд із відпочинком аристократії на курортах високої вартості, поданням інформації про подорож як престижного проведення часу, виникає туризм «для народу», як рекреаційна діяльність у вільний час, пов'язана з відновленням життєвих сил.

З'являється традиція тривалого дачного відпочинку для представників середнього класу, інтелігенції.

Загальнодоступною формою рекреаційно-пізнавального туризму стали одно- і дво-денні екскурсії, походи й поїздки на природу вихідного дня.

Широкого розмаху набув туристичний рух «назустріч природі».

Так, у Відні в 1895 р. було засновано одну з наймасовіших туристичних спілок «Друзі природи», що змикається з цілями робітничого руху.

З 1905 року «друзі природи» з'явилися також у Німеччині та Швейцарії, пізніше у Франції, Бельгії та Нідерландах, ряді країн Східної Європи і навіть в Іспанії. Вони здійснювали походи, одноденні пізнавальні екскурсії, робили і більш тривалі поїздки, в яких брали участь сотні людей.

На початку ХХ ст. в Німеччині виник також молодіжний рух «Перелітні птахи». Його члени стверджували про новий стиль життя з характерними для нього близькістю до природи, походами і народними піснями.

Разом з модою на спорт з'явилися спортивні туристичні клуби і асоціації.

Виникнення перших туристичних організацій в Україні також припало на цей період.

Так, наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. українські землі залишалися

розподіленими поміж двома імперськими державами – Російською та АДРТро-Угорською. Тому історичні процеси формування туристичної галузі в Україні нерозривно пов'язані з історією Росії та АДРТро-Угорщини.

Визначальними на території Східної (Російської) України, що зазнала в ті часи значного індустріального розвитку, були: активізація туристичного руху та здійснення перших кроків до його організації.

У 1885 р. в Петербурзі організовується перше в Росії «Підприємство для громадських подорожей в усі країни світу» Леопольда Ліпсона. Воно поклало початок бурхливому розвитку екскурсійної діяльності.

Виникло «Товариство аматорів природознаДРТва» з філіями в Петербурзі, Москві, Казані та інших містах імперії.

Значної популярності набув також гірський туризм. У 1890 р. в Одесі було створено Кримський гірський клуб з філіями в Ялті та Севастополі.

З'явилися такі перші спеціалізовані журнали, як: «Екскурсійний вісник», «Шкільні екскурсії і шкільний музей», «Російський екскурсант», які можна було придбати в Києві, Одесі, Харкові та інших містах України. Виходили вони, зазвичай, російською мовою, оскільки видавалися в столиці Російської імперії.

У 1895 р. в Петербурзі організовується Російський туринг-клуб (товариство велосипедистів-туристів), який у 1901 р. був перетворений на Російське товариство туристів (РТТ), що мало свої відділення і на території України – у Києві, Харкові, Полтаві, Катеринославі, Кам'янці-Подільському, Одесі та деяких інших містах.

У перші ж роки своєї діяльності РТТ ДРТупило до Міжнародної ліги туристичних товариств.

Того ж 1901 р. у Росії створюється Російське гірське товариство. Воно мало свої відділення в Петербурзі, Москві, Владикавказі, П'ятигорську, Сочі, Алма-Аті. Засновниками товариства були всесвітньо відомі вчені Д. І. Анучин, В. І. Вернадський, І. В. Мушкетов, П. П. Семенов-Тян-Шанський, Б. Ш. Федченко.

В роботі товариства брав активну участь письменник В. О. Гіляровський, географи Ю. М. Шокальський, В. Є. Щуровський та інші вчені-ентузіасти.

Товариство ставило перед собою за мету – розвиток туризму в Росії, пробудження інтересу до її пізнання як у Росії, так і за її кордоном.

Проте Російське товариство туристів і Російське гірське товариство не стали масовими туристичними організаціями.

Російське гірське товариство, що об'єднувало у 1901 р. 50 фундаторів, змогло довести число своїх членів лише до 132 осіб.

За статутом Російського товариства туристів, його членами не могли бути учні й нижні чини. Як і туристичні поїздки, товариство було недоступне простому люду. РТТ організувало поїздки по країні і за кордон.

До 1900 року було засновано вісім представництв за кордоном: в Брюсселі, Відні, Женеві, Лондоні, Гарлемі, Мілані, Мюнхені та Парижі.

Укладено договори про дружбу і співробітництво з 12 зарубіжними туристичними товариствами в АДРТрії, Бельгії, Німеччини, Італії, США та інших країнах. У 1903 році Товариство об'єднувало рекордне число членів – дві тисячі шістьдесят одна людина.

До 1914 р. РТТ налічувало близько 50 тис. членів, переважно – представників заможних класів. Незважаючи на це, в 1916 р. поліція закрила його на тій підставі, що

воно нібито завдавало шкоди підвалинам царської монархії.

Виниклі на хвилі туристичного руху союзи, товариства, клуби любителів подорожей реєстрували своїх членів. По суті, ці добровільні громадські організації брали на себе обов'язки по збору статистичних відомостей про туристів шляхом їх перепису, тобто виконували елементарні облікову і описову функції.

Таким чином складалася неофіційна (альтернативна) статистика туризму. Вона відобразила бурхливий розвиток «народного» туризму і нову тенденцію в туризмі на рубежі століть – початок процесів демократизації і зародження масових форм туристичної діяльності, розквіт яких припав на другу половину ХХ століття.

Однак відсутність єдиної стрункої системи організації статистики туризму, регламентованої методології збору та обробки статистичних відомостей тягло за собою недостатню повноту і точність інформації, що збирається, її несумісність за часом, одиницями та об'єктами статистичного спостереження в туризмі.

Так, згідно зі статутом Товариства велосипедистів-туристів у Петербурзі, його членами не могли бути, а отже, не підлягали врахуванню навіть в разі участі у велопоходах, особи, які перебувають на дійсній службі, нижні чини та юнкери; професійні велосипедисти; учні навчальних закладів військового, морського і духовного відомств.

На початку ХХ ст. із розвитком міждержавних зв'язків гостро постала проблема уніфікації статистичної методології в цілому.

Надаючи особливу важливість міжнародній статистиці, Ліга Націй провела в 1920-і р.р. серію статистичних конгресів.

Результатом їх роботи було твердження єдиних методологічних основ

міжнародних статистичних досліджень. У руслі заданого стратегічного напрямку розвитку статистики почалися роботи зі створення загальносвітових статистичних стандартів і у сфері туризму.

Актуальність цього завдання витікала з визнання на найвищому рівні того незаперечного факту, що міжнародні туристичні зв'язки є важливим фактором розширення і зміцнення відносин між державами у політичній, економічній, соціальній, культурній сферах.

На порядок денний було поставлено питання про узгодження спільних дій в напрямку розширення міжнародних туристичних зв'язків.

З 1920-х років ХХ ст. міжнародний туризм і торгівля туристичними послугами стають об'єктом міжнародно-правового регулювання.

Ліга Націй за підтримки Першого міжнародного з'їзду туристичних організацій (1925) висунула в якості першочергового завдання статистики туризму визначення об'єкта статистичного дослідження у сфері туризму.

Необхідно було відмежувати сукупність подорожуючих осіб, які підлягали статистичному спостереженню в туризмі.

Ця статистична сукупність, як будь-яка інша, повинна мати властивість якісної однорідності, тобто всі її одиниці повинні бути подібні за будь-якою ознакою (ознаками) і несхожі за всіма іншими.

В якості такого первинного елемента статистичного спостереження в туризмі був обраний міжнародний турист (в міжнародних договорах – просто турист).

У 1937 році Комітет експертів з питань статистики Ліги Націй рекомендував наступне його визначення: «... вважати туристом усякого, хто знаходиться не менше 24

годин в країні, в якій він не живе»

Звернення Ліги Націй до питань статистики туризму мало вирішальне значення для розвитку останньої.

Однак запропоноване визначення не можна визнати вдалим. Воно було досить розпливчастим.

Двох ознак: виїзду за межі країни постійного проживання та тимчасового перебування там – виявилось недостатньо для виокремлення туристів серед подорожуючих осіб.

Сформована таким чином сукупність була якісно неоднорідною, оскільки поряд з туристами до неї входили трудові мігранти, іммігранти та інші особи, які подорожують.

Розвиток статистики туризму

Друга світова війна перервала розпочатий процес розробки загальносвітових статистичних стандартів в сфері туризму.

Але відразу після її закінчення, вже у 1950-і р.р., коли склалися умови для масового туризму і ринки внутрішніх і міжнародних туристичних поїздок почали стрімко зростати, виникла необхідність у більш точному уніфікованому визначенні туриста, і робота відновилася.

У центрі уваги провідних експертів, як і раніше, знаходився набір ознак туристів як одиниць статистичного спостереження, що дозволяє виділити їх із загальної сукупності подорожуючих осіб.

Ця проблема обговорювалася на нарадах Міжнародного союзу офіційних туристичних організацій (МСОТО) – попередниці ЮНВТО – у 1950 р. в Дубліні і 1957

р. у Лондоні.

У 1959 році МСОТО прийняв чергову рекомендацію, в якій уточнювалися туристичні цілі поїздок.

Відповідно до неї, поїздки в справах державної служби (візити державних діячів, поїздки парламентських, урядових делегацій, дипломатичних, торговельних місій та ін.), а також наукові експедиції (географічні, економічні, арктичні, антарктичні та ін.) не належать до туризму.

Таким чином, до двох спочатку виділених ознак – виїзду мандрівної особи за межі країни постійного проживання та тимчасового знаходження її там – була додана третя – мета поїздки.

Знаменною подією в історії статистики туризму стала Конференція ООН з міжнародних подорожей і туризму (Рим, 1963).

На ній було рекомендовано використовувати у статистичних цілях поняття «тимчасовий відвідувач» і запропоновано його визначення.

Для статистичних цілей поняття «тимчасовий відвідувач» включає будь-яку особу, яка відвідує будь-яку іншу країну, крім тієї, що є його постійним місцем проживання, за будь-якої причини, крім заняття професійною діяльністю, що винагороджується у відвідуваній країні.

Це визначення охоплює:

1) *туристів*, тобто тимчасових відвідувачів, що перебувають у відвідуваній країні щонайменше 24 години; цілі їх подорожі можуть бути згруповані таким чином: а) заради задоволення: відпочинок, відпустка, здоров'я, освіту, релігія, спорт, б) з діловими цілями, за сімейними обставинами, відрядження та участь в конференціях;

2) *екскурсантів*, тобто тимчасових відвідувачів, які перебувають у відвідуваній країні менш, ніж 24 години (включаючи круїзних туристів).

Статистичні дані не повинні включати подорожуючих осіб, які в юридичному сенсі не в'їхали в країну (особи, які подорожують літаком, і не покидають транзитну зону аеропортів)

Це визначення було схвалено Статистичною комісією ООН та отримало міжнародне визнання і в основному дійшло до наших днів з деякими пізнішими поправками.

Воно краще, ніж всі попередні визначення, дозволило виділити об'єкт статистичного дослідження в туризмі на основі якісної однорідності первинних елементів.

Відтепер одиницею статистичного спостереження в туризмі стає тимчасовий відвідувач. Це поняття поширюється поряд з туристами і на екскурсантів, які раніше не входили до сфери статистики туризму.

Проте, їм притаманні загальні ознаки, а відмінності є незначними.

Таким чином акцент у статистиці туризму змістився на вирішення головного завдання – відмежувати сукупність тимчасових відвідувачів від резидентів – осіб, які постійно проживають в країні, з одного боку, та інших подорожуючих осіб, перш за все тимчасових працівників, з іншого.

Тож, у стандартизації статистичного обліку в сфері туризму був досягнутий певний прогрес.

З кінця 1970-х р.р. у розвитку статистики туризму почався новий етап.

До цього часу туризм перетворився на важливу сферу економіки. Зростає його

частка в макроекономічних показниках, помітною стала роль як каталізатора розвитку будівництва, транспорту, сільського господарства та інших галузей економіки.

Особливо вагомим був внесок у створення нових робочих місць і пожвавлення місцевої економіки. Все це вимагало більш повних і точних оцінок реальної соціально-економічної значущості туризму, його впливу на обсяг ВВП, зайнятість населення, перерозподіл доходів в результаті переміщення туристів усередині країни.

Перед статистикою туризму постали нові, більш складні завдання.

Важливою передумовою розвитку статистики туризму був прогрес у статистичній науці в цілому, пов'язаний з удосконаленням методів аналізу статистичних даних.

До цього часу вже були розроблені таблиці «затрат-випуску», проведена стандартизація статистичного обліку та звітності.

Новий етап у розвитку статистики туризму ознаменувався появою робіт, які стверджували системний підхід до об'єкта вивчення та аналізу в статистиці туризму, і складанням ДРТ (вспомогательный счет туризма «допоміжний розрахунок туризму»).

ДРТ став плодом багаторічних зусиль різних організацій, країн і окремих осіб, спрямованих на включення оцінки туризму як економічного феномена в рамки макроекономічної статистики.

Допоміжний рахунок туризму (далі - ДРТ) є концептуальною основою для розгляду туризму з макроекономічної точки зору. За допомогою цього інструменту можна здійснювати оцінку ВВП в сфері туризму, ДРТановлювати величину прямого внеску туризму в економіку і розробляти більш складні і досконалі схеми, ґрунтуючись на іманентною взаємозв'язку ДРТ з СНС і платіжним балансом.

ДРТ забезпечує узгодженість даних за двома напрямками: по-перше, між виміром сфери туризму з позицій споживання товарів і послуг відвідувачами і з позицій пропозиції товарів і послуг усіма галузями (в основному галузями туризму) для задоволення попиту відвідувачів; і, по-друге, між загальним використанням і пропозицією всіх продуктів усіма господарюючими суб'єктами в економіці і попитом з боку відвідувачів.

Рекомендації з побудови ДРТ містяться в другому після МРСТ-2008 зводі міжнародних рекомендацій «Допоміжний рахунок туризму: рекомендована методологічна основа, 2008 рік».

Історія його створення і розвитку тісно пов'язана з розробкою IRTS-2008. (міжнародні рекомендації зі статистики).

ДРТ включає набір з 10 взаємопов'язаних таблиць, які відображають різні категорії споживання з боку відвідувачів, пов'язані з різними видами туризму (таблиці 1-4); виробництво характерних для туризму продуктів, суміжних туристських та інших продуктів продуктів в галузях туризму та інших галузях (таблиці 5 і 6), що дозволяє розрахувати ВВП сфери туризму; зайнятість у галузях туризму (таблиця 7); валове нагромадження основного капіталу в сфері туризму (таблиця 8); державні адміністративні витрати, пов'язані з підтримкою і контролем туризму (колективне туристське споживання, таблиця 9); і, нарешті, деякі важливі негрошові показники (таблиця 10) для забезпечення аналізу економічних даних, що містяться в таблицях 1-9. Таблиці сумісні із загальними таблицями ресурсів та використання для опису загального економічного балансу рахунків товарів і послуг та рахунків виробництва в СНР (система національних рахунків).

Українською статистикою ДРТ поки ще не освоєні.

Поняття «допоміжний рахунок» вперше було застосовано у Франції для позначення особливих правил і процедур упорядкування статистичної інформації в окремих сферах економіки, зокрема в туризмі.

Франція першою розпочала кількісну оцінку економічного значення туризму. На початку 1980-х рр. ДРТ стає предметом досліджень міжнародних організацій. ЮНВТО зосередила зусилля на визначенні міжнародних стандартів в області «туристичного» рахівництва та їх впровадженні в регулярну статистичну практику.

На п'ятій сесії Генеральної асамблеї ЮНВТО, яка відбулася в 1983 р. в Делі, був схвалений доповідь з викладом методів статистичного опису туризму на основі діючих в той час положень СНР (1968).

У ньому підкреслювалося велике значення такого опису, як однакового і всеосяжного способу оцінки внеску туризму в національну економіку і його порівняння з іншими секторами економіки.

Цей документ досі не втратив актуальності і служить фундаментом для вироблення узгоджених на міжнародному рівні концепцій, визначень, класифікацій, а також системи показників в статистиці туризму.

Велику роль в підвищенні громадської обізнаності про масштаби, структуру і ролі туризму в економіці країн, а також важливості статистики туризму в процесі прийняття управлінських рішень зіграла Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР).

Починаючи з середини 1980-х рр. ОЕСР робила заходи для включення статистики туризму в більш широкі аналітичні рамки національного рахівництва –

СНС.

Розробивши «Керівництво з економічних рахунків туризму», ОЕСР внесла вклад у вирішення ряду гострих проблем, що виникли при оцінці економічного значення туризму, зокрема ув'язки пропозиції туристичних послуг та їх споживання, специфіки опису та аналізу комплексних турів.

Важливим кордоном в історії розвитку «туристичного» рахівництва стала Міжнародна конференція зі статистики подорожей і туризму (Оттава, 1991). Вона підвела підсумок роботам в галузі статистики туризму, які проводилися у другій половині 1970-х-1980-і р.р. не тільки міжнародними організаціями (ООН, ЮНВТО та ОЕСР), а й окремими країнами, перш за все Францією і Канадою.

На конференції Статистичне управління Канади представило доповідь про застосування до сфери туризму загальних принципів складання допоміжних рахунків. Воно містило алгоритм оцінки ролі туризму в національній економіці, збору необхідних для цього відомостей і забезпечення зручного доступу до бази даних для потенційних користувачів.

Доповідь була опублікована в 1987 р., коли ЮНВТО приступила до розробки документа «Міжнародні керівні принципи складання допоміжного рахунку туризму». 1990-ті роки пройшли під знаком зростання числа ініціатив в області статистики туризму. Все більше країн починало працювати над розробкою ДРТ.

Активну позицію в цьому питанні займали не тільки міжнародні організації та державні структури – національні туристичні адміністрації, органи статистики, а й приватний сектор.

У числі ініціатив слід відзначити роботу Всесвітньої ради з подорожей і туризму,

що широко використовує методи моделювання.

За підсумками Оттавської конференції ЮНВТО опублікувала «Рекомендації зі статистики туризму» (RTS-1993). Вони містили групу основних понять, класифікацій і агрегованих показників, розроблених з метою статистики і відношення до внутрішнього і міжнародного туризму, а також Стандартну міжнародну класифікацію видів діяльності в туризмі (СМКТ).

У 1993 році Статистична комісія ООН прийняла СМКТ як тимчасову класифікацію. СМКТ відрізнялася широким охопленням і докладним переліком видів діяльності, що належать до туризму. Вона була покликана служити концептуальною основою для розробки цілісної, всеохоплюючої та об'єктивної системи збору, обробки, аналізу та поширення статистичної інформації про туризм.

Впровадження СМКТ дозволяло: створити більш повну статистичну картину туризму; переорієнтувати національні рахунки на нові принципи класифікації видів економічної діяльності в туризмі; забезпечити порівнянність статистичних даних про туризм на національному та міжнародному рівнях; надати фахівцям достовірну інформацію про туристичні товари і послуги, а також ринкової кон'юнктури; пов'язати класифікацію видів діяльності в туризмі з точки зору пропозиції і попиту в статистичній документації; провести більш точну оцінку стану платіжного балансу і внеску туризму в розвиток міжнародної торгівлі.

Центральне питання розробки СМКТ – вибір класифікаційної ознаки. Економічна діяльність, пов'язана з туризмом, традиційно визначалася з точки зору попиту, споживання товарів і послуг відвідувачами і вироблених ними туристичних витрат.

СМКТ була не першою класифікацією видів економічної діяльності в туризмі. Здійснювані неї спроби мали, безумовно, важливе теоретичне і практичне значення, однак не дозволяли належним чином представити туризм в основних формах статистичної звітності, оцінити справжні його масштаби і економічний потенціал.

Для забезпечення порівнянності і широкої репрезентативності СМКТ була тісно пов'язана з Міжнародною стандартною галузевою класифікацією всіх видів економічної діяльності (МСОК).

Вона розроблялася з використанням кодової структури, типології і номенклатури. Спільними були головні критерії відбору видів економічної діяльності: масштаб, рівень спеціалізації і концентрації виробництва (охоплення ринку).

СМКТ включала 17 розділів, 18 підрозділів, 43 групи, 66 класів і 121 підкласів. Вона демонструвала широке розмаїття і спеціалізацію видів діяльності, пов'язаних з туризмом.

Ухвалення RTS-1993 і СМКТ Статистичною комісією ООН мала вирішальне значення для створення єдиної, загальновизнаної мови статистики туризму і проведення міжнародних порівнянь.

Деякі країни, зокрема Австралія, Канада і США, провели аналіз діючих в них національних систем статистики туризму і внесли необхідні зміни з метою більшої узгодженості з новими міжнародними стандартами.

За підсумками Оттавської конференції ЮНВТО прийнято програму надання допомоги в розвитку національних систем статистики туризму на основі RTS-1993. Був створений комітет, до складу якого увійшли представники 36 країн, для контролю над розробкою концептуальних основ ДРТ.

Була посилена технічна допомога окремим країнам шляхом проведення семінарів і регіональних практикумів.

Особливо слід згадати прийняту в 1995 р. директиву Ради Європейського союзу зі збору статистичної інформації в галузі туризму. Її можна розглядати як перший законодавчий акт, спрямований на гармонізацію національних систем статистики туризму держав-членів ЄС і створення інтегрованої інформаційної системи в галузі туризму.

У 1999 році на Всесвітній конференції по оцінці економічного впливу туризму ім. Енцо Пачі в Ніцці ЮНВТО провела презентацію «Рекомендацій зі складання допоміжного рахунку туризму».

Вони були схвалені і прийняті в якості платформи для досягнення консенсусу з іншими міжнародними організаціями.

У 2000 році Статистична комісія ООН затвердила документ «Допоміжний рахунок туризму: рекомендована методологічна основа».

В результаті ДРТ став повноцінним статистичним інструментом для оцінки економічного значення туризму.

Зростало розуміння важливості ДРТ для розробки державної політики в сфері туризму та прийняття рішень з широкого кола питань, пов'язаних з регулюванням туристичної діяльності.

Все більше країн переходило на нову систему «туристичного» рахівництва. Якщо в 2001 р. ДРТ перебував на різних етапах впровадження в 44 країнах, то до 2007 року – більше, ніж у 70 країнах.

Перехід на міжнародні стандарти статистичного обліку, СНС, визнання

продуктивного характеру праці у сфері послуг, можливість оцінки ефективності туристичного бізнесу з державницької позиції дозволять сформувати нові підходи до розвитку статистики туризму, створити методологію оцінки впливу туризму на національну економіку і тим самим сприяти розвитку туризму в Україні.